

SCHEEMDA – SCHEEMDER KERK

De van oorsprong katholieke kerk werd gebouwd in 1515. Een kerspelzegel uit 1614 verwijst naar Bartholomeus als mogelijke patroonheilige. Deze kruiskerk werd herbouwd als een rechthoekige zaalkerk met driezijdig gesloten koor en een traptorentje in de noordwand. In 1570 werd de vrijstaande toren door de huidige vervangen. Deze kreeg in 1792 een classicistisch poortje; in de westwand werd een vergelijkbaar portaal aangebracht. In de 19^e eeuw onderging de kerk een aantal in het oog springende wijzigingen. In 1851 werden de vensters in de lange wanden voorzien van gietijzeren traceringen, en in 1887 kreeg de toren romantische trapgevels en een spitsje. Met dank aan Pugin en Viollet-le-Duc, twee bekende restauratie architecten uit de 19e eeuw, die van invloed zijn geweest op de ontwikkeling van de neogotiek. Vervolgens werd boven de westingang een groot neogotisch venster aangebracht, waarin een opvallend beeld van een Bijbellezende vrouw werd geplaatst. In 2001 nam de Stichting Oude Groninger Kerken de kerk over.

Retabel

Tot 1874 bezat de kerk van Scheemda een oud orgel, gehuld in een middeleeuwse kas met beschilderde luiken. Via de orgelmaker kwamen kas en luiken in 1886 in bruikleen van het Nederlandsch Museum in Amsterdam (voorloper Rijksmuseum) waardoor ze in 1896 werden aangekocht. De bij het orgel behorende balustrade bleef in Scheemda achter, op de galerij voor de westwand. Een inscriptie onder de uitkragende organistenzetel vermeldt dat het instrument in 1526 werd gebouwd door meester Johan van Emden. Het Scheemder orgel behoort tot de kunstwerken van wereldformaat. De vorm van de kas, bekroond door een accoladeboog, en de aanwezigheid van beschilderde luiken doen denken aan een laatmiddeleeuws altaarstuk of 'retabel'. De kas is verdeeld in zeven vakken onder een bekronende kam van open maaswerk. De loze frontpijpen werden in 1886-87 toegevoegd. Op de sokkel prijken schilddraggers met de wapens van de orgelmaker en de houtsnijder. In gesloten toestand tonen de luiken onderaan een half liggende Jesse, de oudtestamentische stamvader van Christus, uit wiens lichaam takken ontspruiten die uitlopen op Maria met Kind in de top. In het rankwerk verschijnen twaalf koningen van Juda als halffiguren, waaronder alleen koning David herkenbaar is aan zijn harp. Geopend toont het linker luik de Geboorte van Christus met de Aanbedding door de Herders en het rechter de Aanbedding door de Drie Koningen. Het is de vraag of het orgel oorspronkelijk aan de Scheemder kerk toebehoorde. Na de Cosmas- en Damianusvloed van 1509 werd het dorp inclusief de kerk ongeveer een kilometer naar het westen verplaatst. Of men in deze precaire omstandigheden een dergelijk kostbaar nieuw instrument kon betalen, is twijfelachtig.

Interieur

De kerkruimte wordt gedekt door een blauwgroen geschilderd spits houten tongewelf, waarboven nog het vroegere vlakke houten plafond ligt. In het midden voor de zuidwand bevindt zich de preekstoel uit 1634, waarvan de kuip is versierd met toogpanelen tussen Korinthische zuiltjes op de hoeken. Het klankbord erboven werd aan het eind van de 18^e eeuw vergroot. Uit die tijd dateert ook de afscheiding tussen koor en schip in de vorm van een galerij steunend op sierlijke gecanneleerde zuilen. Voor de balustrade hangt een tekstbord over de geschiedenis van de kerk uit 1896, beginnend met de stemmige woorden In Memoriam. Voor de noordwand staan enkele banken in de lengterichting onder een brede overhuiving uit begin 19^e eeuw. Nadat het oude orgel was verkocht, werd op de vrijgekomen plek het huidige instrument gebouwd door Roelf Meijer uit Veendam. Aan het vroegere orgel herinneren nu alleen nog de genoemde organistenzetel en twee in de muur bevestigde ogen, bestemd voor de stangen die de oude orgelkas eeuwenlang op zijn plaats hielden.

© Gebaseerd op tekst van Justin Kroese (ODE: 50-jarig jubileum van SOGK 2019), aangevuld met informatie van Peter Hoffer.

SOGK ©2020 herziene versie